

Stefano Bottoni

A várva várt Nyugat. Kelet-Európa története 1944-től napjainkig.

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
Budapest, 2014, 364 oldal

Honnan ered az a fogalom, hogy „Kelet”-Európa? Mikor, hogyan használták és mit értettek ez alatt a húszadik század folyamán? Van-e még értelme Kelet-Európáról beszélni és Kelet-Európa történetétől írni a hidegháború utáni egyesülő Európában? Kelet-Európa korántsem stabil, sőt állandóan változó földrajzi elnevezés. Minden tudományos vagy politikai közösség másképp értelmezi, és a földrajzi meghatározás mögött nem csak szakmai, hanem (ön)legitimációs törekvések és emocionális érvek állnak. Mint ahogy bármelyik Kelet-Európával foglalkozó. Miközben Nyugaton egyszerű szakmai evidencia, a mai „kelet-európaiak” számára Kelet-Európa történeti és erkölcsi stigmának számít.

Ezzel is magyarázható az a paradoxon, hogy minden fontosabb nyugati egyetemen működik egy kelet-európai tanulmányok központja – ezzel is elismerve a régió létjogosultságát, miközben a volt szovjet tömb országokban feledésbe merül a régió sajátos 1944 és 1990 közötti „sorsközössége”. Jelen kötet egy összehasonlító szemléletű, problémaközpontú szintézis Kelet-Európa jelenkori történelméről, amely igyekszik az általános kronologikus összefoglalást tematikus megközelítéssel vegyíteni, középpontba állítva az egyes országok gazdasági és társadalmi fejlődését. Csak egy „totális” igényű megközelítéssel magyarázható el az utóbbi évtizedek legfontosabb tanulsága: miért csökken, anélkül hogy eltűnne, a „szürkezónákat” a Nyugattól elválasztó politikai és gazdasági távolság.

Anélkül, hogy teljes mértékben elfogadnánk azt az „orientalizmus-kritikát”, amely úgy tekint a mai Kelet-Európára, mint a szívtelen nyugati kapitalizmus gyarmatára, el kell ismernünk, hogy valamilyen szinten „Kelet”-Európa továbbra is létező fogalom, mivel az utóbbi 25 évben sem csökkentek számottevően a „két” Európát keresztülmetsző társadalmi egyenlőtlenségek. Kritikai összefoglalóm annyit tesz, hogy az olvasó elé tárja azokat a leülepedett „emlékezetrétegeket”, amelyek ma is összetartják ezt a régiót, és megnehezítik a Nyugathoz való várva várt felzárkózást.